

Gerard J.M. van den Aardweg

HONDERD JAAR FATIMA

*Heden en toekomst
in het teken van het zonnewonder*

Ook verkrijgbaar bij De Boog:

Herinneringen van zuster Lucia, deel I. Herziening van de eerste Nederlandse uitgave en vertaling van toegevoegde teksten uit het Portugees, 2006.

Francisco en Jacinta van Fatima, aan wie Maria verschenen is. Door Sonja Hissink. De Boog, 2000.

© 2017 Gerard van den Aardweg
© 2017 STICHTING DE BOOG, Amsterdam
co-uitgever UITGEVERIJ BETSAIDA, 's-Hertogenbosch

e-mail: info@deboog.nl info@betsaida.org
internet: www.deboog.nl www.betsaida.org

ISBN 978 90 6257 085 0
NUR 707

*“... en omwille van de oneindige verdiensten van Zijn Allerheiligst Hart
en van het Onbevlekt Hart van Maria
vraag ik U de bekering van de arme zondaars.”*

Gebed van de Engel van Portugal
Herfst 1916

Inhoud

1	Het zonnewonder van 1917: Een apocalyptisch verschijnsel	7
2	De verklaring is bovennatuurlijk	21
3	Meer buitennatuurlijke verschijnselen	33
4	De verschijningen van de Engel	55
5	“Allerheiligste Drieëenheid... ik offer U op het Lichaam, Bloed, de Ziel en de Godheid van Jezus Christus”	71
6	Maria verschijnt op 13 mei	86
7	Maria verschijnt op 13 juni	109
8	Maria verschijnt op 13 juli	125
9	De hel	138
10	De Tweede Wereldoorlog	154
11	De dwalingen van Rusland over de hele wereld	161
12	Maria verschijnt op 19 augustus	178
13	Maria verschijnt op 13 september	188
14	Maria verschijnt op 13 oktober	204
15	De eerste jaren na de verschijningen	219
16	“Ja, Jacinta en Francisco haal ik binnenkort”	227

17 De levensloop van Lucia in kort bestek	239
18 De verschijning ten behoeve van de devotie van de eerste zaterdagen: Pontevedra, 1925	246
19 De verschijning ten behoeve van de toewijding van Rusland: Tuy, 13 juni 1929	259
20 Geschiedenis van de toewijding van Rusland	274
21 Het effect van de toewijding	292
22 Het derde geheim	312
23 De Vaticaanse interpretatie: Een verwaterd geheim	319
24 Het derde geheim als toekomstprofetie; Kerkvervolging	337
25 Het na-visioen	351
26 “Onze Lieve Vrouw huilt!”	361
27 Oproepen	368
Afkortingen	371
Geschriften van zuster Lucia	372
Biografieën	373
Literatuur	374
Gebed van de Engel, lente 1916	381
Gebed van de Engel, herfst 1916	382
Gebed van Maria, 13 juli 1917	383

1

Het zonnewonder van 1917: Een apocalyptisch verschijnsel

Op 13 oktober 1917 waren minstens 50.000 mensen – volgens de meeste schattingen zijn het er eerder 70.000 geweest – op en rondom de Cova da Iria, een kom of laagte in de heuvels vlakbij het dorpje Fatima getuigen van buitengewone, indrukwekkende verschijnselen aan de zon zoals die nog nooit eerder waren voorgekomen: het “zonnewonder van Fatima”. Het was onmiskenbaar “paranormaal”, buiten- of bovennatuurlijk, en wel het grootste en best bewezen en gedocumenteerde paranormale verschijnsel sinds eeuwen. Dat het zo weinig bekend is buiten de katholieke wereld is merkwaardig. Het zal wel moeten worden toegeschreven aan het heersende vooroordeel dat wonderen niet kunnen bestaan, omdat men er geen weg mee weet en het riskant is om zich erin te verdiepen, want als men probeert het onbevangen te doen kan men er nauwelijks aan ontkomen de samenhang te zien met de geloofswaarheden van het katholicisme. De interesse verzandt dan al snel in de dooddoener dat “de wetenschap het ooit wel zal verklaren.”

Aan de gerapporteerde waarnemingen valt niet te twijfelen. Niets vaags, niets onduidelijks, niets tegenstrijdigs, maar wel volkomen uniek. Als zij ergens aan doen denken is het aan bijbelse verhalen. Op het gebed van Josuë bleven de zon en de maan de hele dag dat de strijd van de Israëlieten tegen hun vijanden voortduurde stilstaan boven de stad Gibon. De berg Sinai

schudde angstaanjagend, rook, vuur, en bliksems waren te zien en donderslagen en trompetgeschal te horen toen de Tien Gebo- den werden afgekondigd. Een verslag van het zonnewonder kan zelfs associaties oproepen met de zonsverduistering tijdens de doodstrijd van Jezus aan het kruis en de aardbeving waardoor de omstanders “door grote vrees werden bevangen” en het volk “zich op de borst sloeg”; dergelijke reacties waren ook in Fatima te zien. Vooral misschien komen de woorden van Christus in gedachten over “de krachten der hemelen die geschokt zullen worden” tegen het einde der tijden. Kortom, het zonnewonder was iets als uit het Boek van de Openbaringen (Apocalyps) van Johannes, iets apocalyptisch.

De heilige paus Johannes Paulus II wijst dan ook op de plaats waar het zonnewonder in oktober 1917 te zien was, in zijn preek van 13 mei 2000 bij de zaligverklaring van Jacinta en Francisco, de jongste zienertjes van Fatima, op het verband tussen dat won- der en de Apocalyps. Hij haalt de verzen aan over de verschij- ning van “een Vrouw bekleed met de zon” en over “dat andere teken dat aan de hemel verscheen: een grote draak” die “met zijn staart een derde deel van de sterren des hemels wegvaagde en op de aarde wierp.” Wat hier is gebeurd, wil hij kennelijk zeggen, moet ook in dit licht worden gezien.¹ Het zonnewonder

¹ Paus Johannes Paulus II gaat niet nader in op de betekenis van de teksten die hij aanhaalt in verband met de gebeurtenissen in Fatima. Maar hij kende natuurlijk de gangbare uitleg; de “Vrouw bekleed met de zon” is Maria, de “draak” de Duivel en het “derde deel van de sterren des hemels” dat wordt weggevaagd staat meestal voor priesters en prelaten die de inspiratie van de duivel volgen en afvallig worden. Hij zal waarschijnlijk ook de officiële tekst van de mededelingen van de heilige Maagd aan Mélanie Calvat in La Salette (1846) hebben gekend: “De leiders van het Godsvolk hebben het gebed en de boete verwaarloosd en de demon heeft hun verstand verduisterd. Ze zijn die dwalende sterren geworden die de oude Duivel met zijn staart achter zich aan zal meesleuren om ze te vernietigen” (Gouin, 1982, p. 74).

Volgens de auteur Jean Guittou zei de zalige paus Paulus VI hem op 28 mei 1967 dat het zonnewonder niet alleen een “waarschuwing” was maar ook een

maakt bovendien duidelijk dat de boodschap van Maria aan de drie kinderen aan wie ze zes keer in de Cova da Iria was verschenen – Lucia, Francisco en Jacinta – bedoeld was voor de hele wereld.

De impact van het zonnewonder moet ook worden begrepen tegen de achtergrond van het Portugal van die dagen. In ons deel van Europa wordt Portugal meestal gezien als een katholiek land. Dat is echter maar gedeeltelijk waar. In het begin van de vorige eeuw was de meerderheid van de bevolking wel katholiek, vooral het onontwikkelde platteland, maar socialisme en marxisme hadden grote vorderingen gemaakt in de grote steden en onder de intelligentsia en na een reeks linkse revoluties waren de regering, het leger, de pers, en sleutelfuncties in het openbare leven in de handen van militante antikatholieken en deelde de vrijmetselarij, van nature de bondgenoot van linkse en links-liberale revoluties, overal de lakens uit. De wet van 1911 betreffende de scheiding van Kerk en Staat onderdrukte de Kerk waar het maar mogelijk was; alleen openbare scholen werden getoleerd, het bezit van de Kerk werd onteigend, religieuze orden het land uitgezet. De minister van Justitie, Costa, verklaarde zelfbewust dat het in twee generaties met het katholicisme in Portugal gedaan zou zijn. In dit klimaat veroorzaakten drie kinderen die niet konden lezen of schrijven in een onontwikkelde en afgelegen streek van het land beroering door te beweren dat de heilige Maagd aan hen verscheen en zij een wonder zou doen zodat iedereen hen zou kunnen geloven. Het ongehoorde en onwaarschijnlijke van die beweringen was dat zij nog precies dag en uur van het wonder aangaven ook: 13 oktober, tegen het middaguur. Al drie maanden tevoren maakten zij dit bekend, na een

“eschatologisch” teken, in die zin dat het een herhaling of aankondiging was van een scène bestemd voor “het gezamenlijke mensdom aan het einde der tijden” (geciteerd in: Johnston, p. 69).

beweerde verschijning op 13 juli, en vervolgens na een verschijning op 19 augustus, en weer op 13 september. Het aantal mensen dat hen geloofde groeide weliswaar gestadig, maar velen hielden de verschijningsverhalen voor kinderlijke fantasie. Er waren ook maar enkele priesters die de kinderen serieus namen. De belangrijke kranten, antikatholiek, hadden voor de nodige publiciteit gezorgd. Dit was een mooie gelegenheid om het achterlijke bijgeloof van de onwetende katholieken aan de kaak te stellen, want natuurlijk zou de hele geschiedenis eindigen in een grote flop. In die geest van verlichte ironie had bijvoorbeeld de journalist de Almeida in het dagblad *O Século (De Eeuw)* op de ochtend van de 13e oktober nog zelfovertuigd geschreven dat er die dag in Fatima helemaal niets zou gebeuren.

Zo dachten velen erover, onder anderen bijna iedereen in het gehucht Aljustrel waar Lucia, Francisco en Jacinta woonden. De mensen voelden zich voor de hele wereld voor schut staan en de kinderen, hun ouders en gezinsleden werden zelfs met de dood bedreigd als alles op fantasie of leugens zou blijken te berusten. Heel bijzonder was daarbij dat de kinderen de enigen waren die niet opgewonden of zenuwachtig waren. Zij voelden geen zweem van twijfel of angst dat de hemelse Vrouw die hen was verschenen haar woord niet zou houden, zij bewaarden een wonderbaarlijke kalmte te midden van de nerveuze stress om hen heen. Tegen alle pressie in die tot het laatste ogenblik op hen werd uitgeoefend om eindelijk maar toe te geven dat ze alles hadden verzonnen, onder anderen door een pastoor uit een naburig dorp, bleven ze zichzelf en lieten ze zich niet in het minst van hun stuk brengen.

13 oktober was dus ook de dag van de vuurproef. Het geloof aan een ingrijpen van het bovennatuurlijke in de aardse wereld werd aan een kritische test onderworpen. Als er geen wonder zou gebeuren – niemand wist wat voor wonder men kon

verwachten, niemand had enig idee dat het een teken aan de zon zou kunnen zijn, niemand kon zich daar dus op instellen – zou op zijn minst het geloof in Maria-verschijningen zijn geschokt en het ongeloof in Portugal een propagandistische overwinning hebben geboekt. Gebeurde er wèl een overtuigend wonder, dan zou het geloof in en de devotie voor Onze Lieve Vrouw een krachtige impuls krijgen en het atheïsme en het ongeloof in het bovennatuurlijke worden geschokt. Er kwám een wonder en alle tienduizenden aanwezigen, gelovige en sceptische katholieken, ongelovigen en nieuwsgierigen waren er getuige van. de Almeida was één van hen en gaf toe: dit was “een geweldige klap voor je verstand.”² Want:

“dan ... zijn we getuige van een uniek schouwspel dat ongelooflijk is voor degene die er geen getuige van is geweest.”³

We komen toe aan het wonder zelf.

De stroom pelgrims naar de Cova da Iria was al dagen tevoren op gang gekomen. Zij geloofden over het algemeen al dat Maria daar was verschenen, de duidelijke, mooie dingen die de kinderen erover hadden gezegd en hun eerlijkheid en spontane echtheid hadden velen aangesproken en ontroerd. Van heinde en verre kwamen zij, tallozen te voet, anderen op en in alle soorten van wagens en karren, te paard, op ezels, een bevoorrecht, betrekkelijk gering aantal met de auto's van die dagen. Het was geen plezierig uitstapje:

“De koude noordwestenwind kondigde de winter aan. ... De hele nacht door en tot in de ochtend viel er een deprimerende, druilerige regen. Nat en koud drong hij door tot

2 de Almeida, 29.10.1917.

3 de Almeida, 15.10.1917.

op het bot van degenen die met hun gezin en dieren langs de wegen dromden die naar het miraculeuze gebergte leidden. De regen viel en viel. De katoenen jurken van de vrouwen dropen van het water en hingen als lood om hun enkels. Water stroomde van de petten en hoeden ... laarzen en blote voeten plonsden door de modderige poelen ... en het leek of er boven op de berg een lange donkere vlek lag—duizenden en duizenden van Gods schepselen die wachtten op een wonder, een zegen en een verlichting van de bitterheid des levens...”⁴

Tallozen brachten de nacht van 12 op 13 oktober in de Cova da Iria in de open lucht door en zongen en baden daar al vóór het licht begon te worden. In de snel aangroeiende menigte waren er ook heel wat die waren gekomen omwille van de sensatie en om de spot met het geheel te drijven. Het barre weer gaf hun daar uiteraard voldoende stof voor.⁵ ‘s Morgens vroeg trokken inktzwarte wolken zich boven Fatima samen en na een paar uur zat de hele lucht dicht en begon het pas goed te regenen. De harde wind striemde de regen in het gezicht van de onverstoortbaar toestromende pelgrims en al waren ze in korte tijd door en door nat, “niemand klaagde of ging terug.”⁶

Tegen het middaguur slaagden de vader van Francisco en Jacinta en een chauffeur die het meisje had opgetild er met veel moeite in door het gedrang van de mensenmassa heen de plaats

⁴ Een journaliste geciteerd door de Marchi (de M), p. 130.

⁵ “Het zou goed zijn geweest als ze die kinderen hun kop hadden afgehakt! Ons in dit weer hierheen laten komen alleen om doorweekt te worden!’ ‘Dat is amper hun schuld’, antwoordde een ander. ‘Die ouders horen in de gevangenis!’ ‘Wat zijn we een idioten geweest’, zei een derde. ‘Waarom zijn we niet in Ourém [kleine plaats ongeveer 15 km verderop] gebleven dan hadden we daar een fatsoenlijk maal kunnen hebben!’” (In: de M, p. 132).

⁶ idem, p. 131.

van de verschijningen te bereiken. Francisco en Lucia volgden in zijn spoor. Even later riep Lucia: “Wees stil, wees stil, Onze Lieve Vrouw komt er aan!”

“Dichtbij de plaats van de verschijningen (in de Cova) was een priester die de nacht daar had doorgebracht en zijn brevier aan het bidden was. Tegen 12 uur kwamen de kinderen er aan, in het wit gekleed als voor een eerste Communie, en de priester vroeg hun hoe laat Onze Lieve Vrouw zou verschijnen. ‘Om 12 uur’, zei Lucia.⁷ De priester keek op zijn horloge en zei: ‘Kijk maar. Het is nu twaalf uur. Onze Lieve Vrouw liegt niet. Nou! ... nou!’ Na een paar minuten zei hij weer: ‘Het is al twaalf uur geweest. Zie je wel, het is allemaal inbeelding! Wegwezen, jullie allemaal!’

Maar Lucia weigerde te gaan en de priester begon de drie kinderen met zijn handen weg te duwen. Lucia, die bijna huilde, zei tegen hem: ‘Als iemand weg wil gaan kan hij gaan. Ik blijf waar ik ben. Onze Lieve Vrouw heeft gezegd dat ze zou komen. Ze is de vorige keren gekomen en ze zal deze keer ook komen.’ Op hetzelfde ogenblik keek ze naar het oosten en zei ze tegen Jacinta: ‘Jacinta, kniel; Onze Lieve Vrouw komt er aan. Ik zag de bliksem.’ De priester zei geen woord meer en ik heb hem niet meer gezien!”⁸

De kinderen knielden op de grond. Lucia keek met een stralend gezicht op naar de plaats vlak boven het ongeveer ‘n meter

7 Eigenlijk: “op het midden van de dag”.

8 Verslag van Maria Carreira (“da Capelinha”), een vrouw uit de buurt die vrijwel vanaf het begin geloof hechtte aan de verhalen van de kinderen. Zij zamelde het geld in dat de pelgrims achterlieten, voor de bouw van het eerste kleine kapelletje van de verschijningen, vandaar haar bijnaam “da Capelinha” (“van het kapelletje”).

hoge jonge steeneikje waar de hemelse Vrouw zich steeds had getoond en de omstanders hoorden haar spreken: "Wat wilt U [letterlijk: "Uwe Genade"] van mij?" Ze zagen evenals als bij de vorige gelegenheden (op de dertiende van de maanden juni, juli, augustus en september) geen verschijning maar wel boven het boompje een mistig wolkje, dat nu ook de zienertjes in zich opnam. Na enkele minuten riep Lucia uit: "Daar gaat ze! Daar gaat ze! Kijk naar de zon!" Voor het eerst gingen de hoofden omhoog en toen zagen ze dat "unieke schouwspel dat niet te geloven is voor degene die er geen getuige van is geweest."

Er zijn uiteraard talrijke getuigenverklaringen, de een belicht meer het ene aspect, de ander is het meest getroffen door het andere. Voor iedereen zijn het 10 tot 12 enerverende minuten. Plotseling trekt de lucht rondom de zon, die tot op dat moment niet te zien was geweest, open. "Alsof er een gordijn werd opengetrokken", werd erover gezegd. De zon is duidelijk zichtbaar. Even schijnt hij stralend, maar dan wordt hij merkwaardig mat en kan men er in kijken alsof het de maan is. Dan begint hij te trillen en om zijn as te draaien, met enorme snelheid, en achter elkaar zendt hij afzonderlijk lichtbundels uit in de verschillende kleuren van het spectrum, die als kleurvierkanten op de aarde vallen. Velen gebruikten het beeld "Bengaals vuurwerk" om dit te beschrijven. Na een minuut of drie houdt hij abrupt stil, maar bijna onmiddellijk begint hij opnieuw te tollen. Hij lijkt een bol van vuur die kleuren uitspat. Voor de tweede maal stopt hij en dan komt het hoogtepunt: razendsnel ronddraaiend komt hij van zijn plaats en duikt hij zigzaggend naar beneden. Er ontstaat paniek, de mensen vallen op hun knieën in de modder, zeer velen denken dat zij het einde van de wereld en het Laatste Oordeel meemaken. Maar dan verheft de zon zich rustig en keert terug naar zijn normale plaats aan het firmament, helder schijnend nu en bewegingloos. Een golf van enorme opluchting gaat door de tienduizenden heen, gevolgd door een massale

uitbarsting van vreugde. Degenen die zich op de grond hadden geworpen staan op. En weer is er een uitzonderlijk verschijnsel: iedereen blijkt plotseling droog te zijn.

Het is niet moeilijk om betrouwbare ooggetuige-beschrijvingen van het gebeuren te vinden. Ook de kranten van de vrijdenkers, zoals *O Século*, komen niet uit onder een verslag. de Almeida schrijft op 15 oktober:

“Voor de ogen van die mensen wier houding ons terugvoert naar bijbelse tijden en die bleek van schrik [uit eerbied] hun hoed hadden afgenomen en naar de hemel kijken, sidderde de zon, maakte hij wilde bewegingen die nog nooit eerder waren gezien en buiten alle kosmische wetten vielen, ‘danste’ de zon, in de typische zegswijze van de mensen van het plateland...”

Hij houdt zich verder op de vlakte, gaat er niet nader op in, de wetenschap moet zich er maar over buigen, maar het is voelbaar dat zijn ongelooft aan het “buitennatuurlijke” of “bovennatuurlijke” geschokt is.

Nog in 1960 interviewde John Haffert een aantal mensen die destijds getuigen van het zonnewonder waren geweest. De levendigheid van hun herinneringen bewijst hoe’n diepe indruk het op hen gemaakt had. Getuige Dominic Reis:

“Waar ik stond lag bijna een centimeter water op de grond. Ik was drijfnat... en toen, ongeveer om twaalf uur, begon de zon door te breken. ... We konden de zon zien. ... Nou het regende of er een kraan in je huis openstond. Regen! En dan houdt de regen ineens op. De zon begon van de ene plaats

naar de andere te rollen en werd blauw, geel, alle kleuren! Dan zien we de zon op de kinderen afkomen, op die drie. Iedereen schreeuwde het uit. Sommigen begonnen hun zonden te belijden, want er waren daar geen priesters. ... Ik dacht: als dit geen wonder is ben ik gek. Een echt wonder."

Mevrouw da Camera e Vasconcelos stond samen met enkele familieleden en bekenden toe te kijken:

"Ik dacht dat het allemaal fantasie was van die arme kinderen en dat we niets te zien zouden krijgen. ... [Maar] de zon begon te tolleren, met cirkels van alle kleuren. Hij leek op een rad van vuurwerk, en hij kwam naar beneden. ... [Ik begreep] dat er daar iets bovennatuurlijks aan de hand was."

Een ooggetuige die in 1960 in de Verenigde Staten woonde merkte op: "Zelfs nu nog als het bliksemt denk ik er weer aan en word ik bang." Een ingenieur die zoals veel andere mensen absoluut niet geloofde dat er in Fatima iets bijzonders zou gaan gebeuren vertelt:

"Ik was vijftientig. ... Ik kon me een bovennatuurlijke wereld moeilijk voorstellen. ... Ik was er eerlijk van overtuigd dat het alleen maar inbeelding was van de een of ander" [namelijk wat er over de verschijningen werd beweerd. Zijn moeder had hem gevraagd haar op de bewuste dag met zijn auto naar Fatima te brengen en hij kon dat niet weigeren, hoewel hij het niet aan zijn vrienden zou hebben durven vertellen om niet voor een onnozele hals te worden aangezien]. "Ik bleef dus in mijn auto zitten. Maar plotseling zag ik dat iedereen naar de lucht keek. Door een natuurlijke nieuwsgierigheid werd mijn aandacht getrokken en ik stapte uit de

auto om ook naar de lucht te kijken. Ik zag de zon zelf in een schoon stuk lucht. Hij leek op een schijf beroekt glas die van achteren wordt belicht en om zichzelf heen draait en het leek of hij over onze hoofden heen naar beneden kwam... En toen geloofde ik het. Ik was er zeker van dat ik niet de dupe was van een suggestie. Ik zag die zon zoals ik hem nooit meer heb gezien.”⁹

Terecht bekend is de beschrijving van de natuurwetenschapper professor José Garrett van de universiteit van Coimbra. Zij is exact¹⁰:

“Terwijl ik in een kalme en koel afwachtende houding de plaats van de verschijningen [waar de kinderen stonden] in de gaten bleef houden en mijn nieuwsgierigheid allengs minder werd omdat er een lange tijd was verstreken zonder dat er ook maar iets was gebeurd dat mijn aandacht trok, hoorde ik het geroezemoes van duizenden stemmen en zag ik dat de menigte die over de grote vlakte was verspreid die zich aan mijn voeten uitstreckte, of in dichte drommen rond de opgerichte houten stelling [op de plaats van de verschijningen] was geconcentreerd ... haar aandacht afkeerde van het punt waarop tot dan toe de hoop en de gespannen verwachting waren gericht en ik zag ze naar de lucht aan de tegenovergestelde kant kijken. Het was bijna 2 uur officiële [Portugese] tijd, dat wil zeggen ongeveer de tijd dat de zon op zijn hoogst stond. Een paar ogenblikken tevoren was de zon triomfante-lijk door de dichte wolkenlaag heen gebroken die hem verborgen had gehouden en hij scheen helder en krachtig.

⁹ Haffert, 1961, p. 86 e.v.

¹⁰ Geciteerd in de M, p. 137-139.

Ik keer mij naar die magneet die alle blikken gevangen hield en kon hem zien als een schijf met een duidelijke omtrek en een helder aureool van licht en straling, maar zonder dat het pijn deed aan de ogen. De vergelijking met een matzilveren schijf, die ik ook in Fatima hoorde, leek me niet juist. Het was een lichtere kleur, levendiger, rijker en met nuances, als de glans van een parel. Hij leek totaal niet op de maan in een heldere, onbewolkte nacht, want je zag en voelde dat het een levende ster was. Hij leek niet op de volle maan, had niet dezelfde tint en ook niet dezelfde lichtdonker contrasten. Hij leek op een gepolijst rondje dat uit de holte van een schelp is gesneden... Ook kon je hem niet per abuis houden voor een zon die je door de mist heen ziet – die was er op dat moment trouwens niet – want hij was niet doorschijnend of vaag, of omfloerst. In Fatima gaf hij licht en warmte en tekende hij zich duidelijk af met een scherpe rand, ... zoals de rand van een tafel. De hemel was met lichte cirruswolkjes bewolkt, met hier en daar blauwe gaten ertussen, maar af en toe tekende de zon zich af in stukken heldere hemel. De wolken, die zachtjes van het westen naar het oosten dreven, dimden het licht van de zon – dat geen pijn deed – niet en dat wekte de gemakkelijk te begrijpen en te verklaren indruk dat ze achter hem langs gingen. Maar soms leken die vlokken, die wit waren als ze er aankwamen, een roze of hemelsblauwe kleur te krijgen op het moment dat ze voor de zon langs gleden.

Het is verbazingwekkend dat men lange tijd deze ster, die een grote vlam van licht en een gloed van hitte was, kon opnemen zonder pijn aan zijn ogen te krijgen en zonder dat het netvlies werd verduisterd als gevolg van verblindings. Met twee onderbrekingen, tijdens welke de woeste zon zijn felste en verzengendste stralen uitzond die je dwongen om je ogen af te wenden, zal dit verschijnsel ongeveer een minuut of tien hebben geduurd.

De schijf draaide razendsnel in het rond. Dit was niet het flakkeren van een ster in de kracht van haar leven. Hij draaide om zichzelf met een duizelingwekkende snelheid. Plotseling klinkt er geschreeuw, alsof die mensen een kreet van angst slaakten. De zon behoudt zijn snelle draaiing, maar maakt zich los van het firmament en bloedrood komt hij op de aarde af, dreigend ons te vermorzelen met het gewicht van zijn gloeiende vuurmassa. Het zijn seconden die een verschrikkelijke indruk maken.”

Als vanzelf gaat prof. Garrett in de tegenwoordige tijd over. Het is een hoogst ingrijpende beleving. Over de kleurenfenomenen schrijft hij:

“Tijdens het gebeuren met de zon dat ik zojuist gedetailleerd heb beschreven waren er kleurveranderingen in de atmosfeer. Terwijl ik de zon aan het bekijken was merkte ik dat alles om mij heen donker aan het worden was. Ik keek naar de dingen dichtbij en toen in de verte tot aan de verste horizon en zag alles in een paarse kleur. Vóór mij stond een groep eiken die paars was geworden en deze wierp een zware schaduw op de grond. Omdat ik bang was dat ik een netvliesandoening had opgelopen, een niet erg waarschijnlijke veronderstelling omdat ik in dat geval de dingen niet paars zou zien, draaide ik me om, ik deed mijn ogen dicht en hield mijn handen ervoor om al het licht tegen te houden. Terwijl ik nog omgedraaid stond deed ik mijn ogen weer open en constateerde ik dat het landschap en de lucht dezelfde paarse kleur als tevoren hadden behouden.

De indruk van dit alles was anders dan die van een zonneneclips” [Volgt een uitgewerkte vergelijking met een zonneneclips die hij kort tevoren had waargenomen]. “Terwijl ik

naar de zon bleef kijken, merkte ik dat de omgeving lichter was geworden. Kort daarop hoorde ik een boer die bij me in de buurt stond stomverbaasd zeggen: 'Die mevrouw is geel!' Inderdaad was alles nu anders geworden, zowel dichtbij als veraf, en nam alles een kleur aan als van oud-geel damast. De mensen zagen er ziekelijk uit en het leek of ze geelzucht hadden. Ik glimlachte omdat ik ze ronduit lelijk en wanstaltig vond. Mijn hand had dezelfde gele kleur. ... Alle verschijnselen die ik heb vermeld en beschreven heb ik persoonlijk waargenomen, rustig en kalm, zonder enige opgewondenheid of schrik. Anderen mogen ze verklaren of interpreteren..."

De verklaring is bovennatuurlijk

Zoveel duizenden mensen, onder wie zelfs geschoolde waarnemers, kunnen niet door hun ogen zijn bedrogen. Militante Portugese vrijdenkers hebben alle moeite gedaan om de zaak belachelijk te maken en hebben uit nijd geprobeerd de pelgrimage naar Fatima, die na de 13^e oktober pas goed op gang kwam, te saboteren,¹ maar meer dan irrationele tirades en absurde verdachtmakingen tegen het katholicisme en de achterlijke gelovige katholieken hebben zij niet geproduceerd. Maar er waren ook veel katholieken, onder wie niet weinige priesters, prelaten, en theologen, die “Fatima” lange tijd niet onbevangen wilden bestuderen, dat wil zeggen kritisch maar open voor de realiteit, maar zich er zo afstandelijk mogelijk tegenover opstelden. De evident religieuze strekking van het zonnewonder, de bevestiging die het inhield van de beweerde verschijningen van de Moeder Gods en van haar boodschappen aan drie analfabete schaapherdertjes probeerden zij met zoveel mogelijk twijfels te omringen, te relativiseren. Een zekere weerzin tegen een onverdeeld “ja” tegen de boodschappen van “Fatima” is overigens tot op heden in sommige theologische kringen blijven bestaan.²

¹ Uitgebreid gedocumenteerd in SESDI, *Documentação Crítica de Fátima*, III, 2002.

² Het is triest dit te moeten constateren want tegenwerking binnen de Kerk tegen de uitvoering van de verzoeken van de Hemel was het gevolg van deze bevooroordeeld-kritische opstelling. De afwerende houding van een groot deel van de clerus toont overigens wel de lasterlijkheid van de beschuldiging dat de verschijningen in Fatima een door de Kerk georganiseerde, althans gesponsorde, volksmisleiding waren.

Met welke argumenten heeft men geprobeerd de gedane waarnemingen te relativeren? Op grond van vermeende gevallen van personen die naar de zon hadden gekeken maar niets hadden gezien werd de vraag opgeworpen hoeveel aanwezigen op en rond de Cova da Iria het fenomeen misschien niet hadden waargenomen. De uitzonderingen werden nogal onderstreept door de prominente Duitse theoloog Karl Rahner, die trouwens ook zijn scepsis over de mededelingen van de zienertjes niet onder stoelen of banken stak.³ Hij citeert een mevrouw Izabel de Brandão Melo, die schreef dat zij het zonnewonder niet had gezien: “Ik heb mijn ogen wél op de zon kunnen richten en was vreselijk geëmotioneerd omdat ik iedereen hoorde schreeuwen dat zij buitengewone tekenen aan de hemel zagen.” Verder haalt hij het geval aan van twee Engelse dames die volgens een priester ook niets hadden gezien. Toen het laatste geval werd nagetrokken bleek het niet om Engelse dames te gaan maar om die ene Portugese, mevrouw de Brandão.⁴ In de hele Fatima-literatuur is zij de enige die naar de zon had gekeken maar niets had gezien. Er zijn wel anderen die niet alles hadden gezien, o.a. doordat zij waren afgeleid door opwindende taferelen om hen heen,⁵ maar zij gaven duidelijk aan dat ze, zodra ze opnieuw keken, alles konden zien. Er zijn gevallen genoemd van mensen die flauwvielen van de emotie. Haffert vroeg in zijn interviews steeds of de ooggetuigen mensen kenden die niets hadden gezien of over hen hadden horen spreken. Het antwoord was steeds ontkenkend. Pater de Marchi, die “Fatima” ter plaatse grondig heeft onderzocht en zeker tot 1944 talloze direct betrokkenen zowel als ooggetuigen van het zonnewonder heeft kunnen ondervragen, is nooit iemand tegengekomen die niets had gezien. Het is trouwens interessant dat mevrouw Brandão er zelf van overtuigd was dat het zo gebeurd was als alle anderen zeiden. Haar

3 Rahner, 1960.

4 Sainte Trinité, I, p. 353.

5 Haffert, p. 110.

niet-zien hoeft niet veel te betekenen. Bij mensen die hevig ge-emotioneerd zijn of bijna flauwvallen dringt het soms amper of helemaal niet door wat zij zien; mogelijk zou een nauwkeurig interview met mevrouw Brandão de zaak hebben verhelderd.⁶ Pater Rahner, die haar geval gebruikte als feitelijke basis van zijn kritische benadering, heeft dit nagelaten en is afgegaan op mededelingen uit de tweede hand, zoals hij zijn hele beschouwing over de “visioenen” van Fatima heeft gebaseerd op theoretische overwegingen, zonder betrokkenen en getuigen te onderzoeken. Wetenschappelijk is dat een ernstige omissie. Hoe dan ook, het zou pas te denken geven als mensen die rustig en beheerst wisten te blijven onder de emotionele sensaties, zoals professor Garrett, niets zouden hebben kunnen zien.

Kunnen de waarnemingen van die duizenden niet hebben berust op massasuggestie of massahallucinatie? De feiten zijn in tegenspraak met deze verklaring. Bij massasuggestie lopen de getuigenissen sterk uiteen, zijn er velen die niets hebben gezien en zijn er teveel tegenstrijdige getuigenverklaringen. Een geordend verloop van verschijnselen dat door iedereen is waargenomen kan ook geen effect zijn van massasuggestie. Massasuggestie veronderstelt bovendien dat een menigte zich van tevoren mentaal instelt op een concrete gebeurtenis of “waarneming”, ofwel zich collectief overgeeft aan een hypnotiserende of charismatische persoonlijkheid die haar gehoor stapsgewijs naar een bijzonder moment opzweept en een sfeer weet te creëren van collectieve hysterie.⁷ In Fatima wordt geen enkel element van massasuggestie of -hallucinatie opgemerkt. De zon onderbreekt zijn wonderbaarlijke gedrag twee maal; tienduizenden kunnen

⁶ Het lijkt er op dat mevrouw Brandão wel het begin van de tekenen aan de zon heeft gezien; ze kon immers naar of in de zon kijken, wat normaal gesproken niet mogelijk was.

⁷ Over massasuggestie: Gelder et al., 1985.

even niet in zijn verzengende stralen kijken en zien hem dan opnieuw zijn “act” volvoeren. Dit sluit massasuggestie uit. Van centrale regie is ook geen sprake. Als de mensen al ergens naar keken en iets wonderlijks verwachtten, was het op de plaats waar de kinderen stonden, zoals prof. Garrett schrijft; en dan misschien eerder een verschijning dan een groots natuurverschijnsel. Onverwacht werd de aandacht op de zon gericht, er was geen mens die aan een zonnewonder had gedacht. En dan de sfeer onder het publiek vóór en tijdens het zonnewonder. Tevoren heerste er rust op de vlakte, “een ingetogen feestelijke sfeer, men gedraagt zich beheerst en er is absolute orde.”⁸ Dat sloeg op de velen die in de zienertjes geloofden; veel anderen stonden er meer nieuwsgierig en sceptisch bij. Dus geen gespannen of geëxalteerde sfeer, de aanhoudende regen hield de mensen trouwens wel nuchter. Zij werden pas emotioneel toen het zonnewonder zijn hoogtepunt naderde, in reactie op wat buiten hen gebeurde. Tot slot moet suggestie of hallucinatie definitief van de hand worden gewezen omdat het zonnewonder werd gezien in dorpjes tot op ongeveer 30 km afstand van Fatima, door mensen die dachten dat het aangekondigde wonder alleen in de Cova da Iria zou plaatsvinden, die er op die dag niet meer aan hadden gedacht, of zelfs niets wisten van een aangekondigd wonder. Hun verslagen zijn gelijk aan die van de ooggetuigen op de plaats van de verschijningen. Hun reacties van verbijstering, schrik, diepe religieuze getroffenheid en hun “explosie van blijdschap” na de goede afloop eveneens.⁹

⁸ de Almeida, 15.10.1917.

⁹ de M, p. 141. de Marchi verifieerde bijvoorbeeld het volgende verslag van een priester die ten tijde van het wonder een schooljongen was in een dorp 18 km verderop: “Tegen twaalf uur werden we verrast door kreten en geschreeuw vlak voor de school. ... [Iedereen rende naar buiten]. Buiten schreeuwden en huilden de mensen en ze wezen naar de zon, ... het was het grote Wonder dat heel duidelijk te zien was op de heuvel waar mijn dorp op lag ... Ik voel me niet in staat om te beschrijven wat ik zag en voelde. Ik keek strak naar de zon, die bleek scheen te zijn en geen pijn deed aan je ogen. Hij zag er uit

Destijds was het niet mogelijk zonder speciale apparatuur, waarover men wel bij sterrenwachten beschikte, de verschijnselen aan de zon te fotograferen, maar niemand was daar natuurlijk op voorbereid. De camera's die sommigen hadden meegebracht konden slechts foto's maken van de menigte, de zon zelf was te lichtgevend – “een vuurvlam” – om op de gevoelige plaat vast te leggen. Dat er sterke lichtverschijnselen waren is op sommige foto's van de menigte te zien, onder meer aan de heldere belichting van de gezichten. Zij bevestigen bovendien dat de mensen aan het waarnemen zijn; ze kijken gespannen omhoog, maar maken bepaald niet de indruk in trance te zijn. Enkelen kijken in de richting van de fotograaf.

Wat betreft het onderwerp fotografische opnamen moet een pijnlijk incident vermeld worden. De Vaticaanse *Osservatore Romano* drukte in november 1951 twee nog onbekende foto's af die tijdens het zonnewonder zouden zijn gemaakt. Op een daarvan stond de zon dicht bij de horizon, op het dieptepunt van zijn val. Na enkele maanden bleek het om trucagefoto's te gaan, de krant had verzuimd na te gaan waar de foto's vandaan waren gekomen; niet onmogelijk van vijandige Portugese zijde, met

als een sneeuwbal die om zichzelf heen draait, en plotseling leek het of hij in een zigzag beweging naar beneden kwam en de aarde bedreigde. Doodsbang rende ik weg en ik dook weg tussen de mensen die huilden en elk ogenblik het einde van de wereld verwachtten. Naast ons stond een ongelovige die de hele morgen had lopen spotten met de onnozelen die naar Fatima waren gegaan alleen maar om een gewoon meisje te zien. Nu scheen hij als verlamd, terwijl hij zijn ogen op de zon gericht hield. Daarna beefde hij over zijn hele lichaam en met zijn armen omhoog viel hij op zijn knieën in de modder en riep hij Onze Lieve Vrouw aan. Intussen bleven de mensen schreeuwen en huilen en vroegen zij God om vergiffenis voor hun zonden. We renden allemaal naar de twee kapellen in het dorp, die al gauw overvol waren. Tijdens de lange ogenblikken van het zonnewonder namen de dingen om ons heen alle kleuren van de regenboog aan. ... Al die vreemde verschijnselen maakten de mensen nog banger. ... Toen de mensen zich realiseerden dat het gevaar voorbij was, was er een uitbarsting van vreugde en allen stemden in met gebeden van dank en lofprijzing aan Onze Lieve Vrouw.”

de bedoeling de Fatima geschiedenis in diskrediet te brengen.¹⁰ Overigens is het zonnewonder nooit betwijfeld omdat er geen foto's van waren. Het was iedereen duidelijk dat dit in 1917 niet mogelijk was.

Er is alles bij elkaar geen enkele reden om te veronderstellen dat de mensen in en rond de Cova da Iria met een ander psychisch proces bezig waren dan met het normale visuele *waarnemen*. Hun ogen zagen echter abnormale dingen buiten zichzelf. Tegelijkertijd namen ze ook met hun oren normaal de geluiden waar: de stemmen om hen heen, huilen, schreeuwen—en dat waren geen abnormale dingen. Wat kan er dan in de ruimte, aan of om de zon hebben plaatsgevonden van bijzondere natuurkundige aard dat hun waarnemingen zou verklaren volgens de bekende wetten?

De razende, tollende en vallende zon noch de kleuren die hij uitzond zijn waargenomen door observatoria dichtbij of veraf (De dichtstbijzijnde sterrenwacht was die van Coimbra, 80 km noordelijker). Wel door mensen die zich in een straal van ongeveer 30 km rond de Cova da Iria bevonden. Betekent dit dan dat er in werkelijkheid niets met de zon was gebeurd? Hebben de kijkers soms een plaatsvervangend hemellichaam gezien terwijl de echte zon aan hun blikken was onttrokken? Of was het andersom en was het de echte zon die daar “tolde” of “danste” en naar beneden dook en werd dit voor de rest van de wereld verborgen zoals mystieke verschijnselen – verschijningen bijvoorbeeld – die slechts voor enkele geselecteerden waarneembaar zijn? Het is één groot raadsel. De Italiaanse sterrenkundige Scatizzi schreef een boek over mogelijke natuurkundige verklaringen en vatte later zijn conclusies samen:¹¹

¹⁰ Sainte Trinité, III, p. 252.

¹¹ Scatizzi, 1985.

“Kon het matzilver of parelmoerkleurig worden van de zon, zodat men erin kon kijken, door mistvorming zijn veroorzaakt? Na al die regen moest de lucht toch heel vochtig zijn. Dat kan echter niet omdat het oog bij een lichte mist niet recht in de zon kan kijken en bij een dichtere mist de omtrek van de zon niet zo scherp zou zijn afgetekend tegen de heldere hemel er omheen. Mist die tegelijkertijd het zonlicht sterk dimt en de hemel rondom strakblauw laat bestaat niet. Nooit eerder waargenomen en niet te verklaren is vervolgens de tweede fase van het mirakel: uit het centrum van de zon worden monochromatische (eenkleurige) lichtbundels uitgezonden die spiraalsgewijs rond het centrum gaan wervelen, zodat de zon leek te tollen als een stuk Bengaals vuurwerk. De kleurenbundels vielen op de wolken die wat verder weg dreven en op de aarde beneden en gaven verschillende kleuren aan mensen en dingen. Een regenboogverschijnsel? Dat kan niet, want een regenboog draait zo niet in de rondte, begint niet in het zonnecentrum en straalt niet uit naar alle kanten van de horizon. Andere bekende atmosferische verschijnselen kunnen het ook niet zijn geweest want die treden op bij zonsopgang of zonsondergang, als het licht wordt gebroken en in zijn samenstellende kleuren uiteengeworpen doordat de lucht als een prisma fungeert.”

De bundels van afzonderlijke kleuren in Fatima draaiden rond en konden niet zoals bij een regenboogeffect in stand worden gehouden door waterdruppeltjes in de lucht, want zij ontstonden juist in de zon en in een gebied waar de atmosfeer helder was. Een bijzondere aurora borealis, een noorderlicht, zou volgens Scatizzi nog de meeste gelijkennis tonen met de lichteffecten van Fatima. Maar bijzondere aurora's zijn, in tegenstelling tot de lichteffecten in Fatima, instabiel en ongeordend. Bovendien komen ze bijna uitsluitend in het hoge noorden voor, een

noorderlicht op een lagere breedtegraad is heel uitzonderlijk. Noorderlichten komen niet rechtstreeks uit de zon; bij een echt noorderlicht is de zon altijd onzichtbaar. De drie afzonderlijke etappes van de "draaiende aurora" in Fatima maken het raadsel nog groter, plus het gegeven dat deze lichteffecten alleen rond Fatima te zien waren, terwijl een echt noorderlicht door observatoria zou moeten zijn geregistreerd.

De climax van het zonnefenomeen, de zigzaggende val van de zon, is ook het toppunt van natuurkundige en sterrenkundige onbegrijpelijkheid. Iedere vergelijking met "vallende sterren", meteorieten die in de dampkring verbranden, gaat volkomen mank. Er kan nog aan worden toegevoegd dat ook voor het onwaarschijnlijke feit dat de mensen, nadat de zon weer naar haar natuurlijke plaats was teruggekeerd, onmiddellijk merkten dat hun kleren droog waren, geen afdoende natuurlijke verklaring is te vinden. Een kwartier eerder waren zij nog drijfnaat.

Dus door intensievere psychologische of natuurkundige bestudering wordt het zonnewonder er alleen maar wonderlijker door, meer een wonder. De meest rationele benadering is om het te nemen zoals het zich overduidelijk heeft aangediend, als een manifestatie of boodschap uit de realiteit van het buitennaatuurlijke of bovennatuurlijke. Alleen op die manier kunnen we er in doordringen.

Het zonnewonder deed zich in zijn geordendheid, verloop en afloop ontegenzeggelijk voor als een door intelligentie gestuurde actie. Zo werd het ook beleefd of gevoeld door de grote meerderheid van de ooggetuigen, als iets van een hogere orde dan een zeer interessant, zuiver natuurlijk, onbezield evenement. Voor zeer velen was het een onmiddellijke evidentie dat zich hier een persoonlijke Hogere Macht, God zelf, openbaarde aan Wie het

hemellichaam gehoorzaamde als de pen aan een schrijver. De zon gaf in symbolische beeldtaal een goddelijke boodschap af die in woorden kan worden benaderd als een les in de bijbelse *vreze des Heren*, diep ontzag voor Gods almacht, heiligheid en grootsheid; en tegelijk als een indringende *morele waarschuwing*, een wakker schudden van het geweten door de dreiging van een kosmische straf, de vallende “bloedrode zon die de aarde dreigde te vermorzelen”.¹² Wat daar gebeurde bracht de mensen spontaan op de knieën; de mannen ontblootten hun hoofd, ergens riep een vrouw uit: “Verschrikkelijk! Er zijn zelfs mannen die hun hoed niet afzetten voor zo’n geweldig wonder!”¹³ Spontaan begonnen de mensen te bidden, vergiffenis te vragen.

Een “Laatste Oordeel Ervaring”, zouden we het kunnen noemen. Volgens de verslagen is meer dan een enkeling in dat kleine kwartiertje van oppervlakkig gelovig diep gelovig geworden en heeft zich menige ongelovige of agnost tot God bekeerd. Bijvoorbeeld een zekere Dr. Santos, die zuiver uit nieuwsgierigheid met een neef was meegegaan:

“We kwamen pas tegen het middaguur in de Cova da Iria aan. Die was absoluut vol mensen, maar wat mij betreft, ik had geen enkel religieus gevoel. Hoewel ik een stuk verderop stond, dacht ik dat ik toch Lucia en Jacinta zag. Toen Lucia uitriep: ‘Kijk naar de zon!’, herhaalde de hele menigte: ‘Let

¹² Kunnen ook de kleurenverschijnselen symbolisch geduid worden? Of waren ze bedoeld om de grootsheid en indrukwekkendheid van het schouwspel te vergroten? De “vuurgloed” van de “bloedrode zon” die de aarde bedreigde zou kunnen staan voor het vuur van de goddelijke gerechtigheid waarvoor de mensheid werd gewaarschuwd en het zich normaliseren van de zon aan het eind van het schouwspel en het wonderlijke opdrogen van de mensen moet waarschijnlijk worden uitgelegd als een bemoediging of zegen na de schrik van de heilzame waarschuwing (Heilzaam, onder andere omdat hij bekeringen en geloofsversterking tot gevolg had).

¹³ de M, p. 137.

op, de zon!' Het was een dag van aanhoudende druilregen, maar enkele ogenblikken vóór het mirakel hield het op met regenen. Ik kan nauwelijks de goede woorden vinden om te beschrijven wat er volgde. De zon kwam in beweging en op een gegeven moment leek hij uit de hemel los te komen en zich op ons te storten als een wiel van vlammen. Mij vrouw – we waren pas sinds kort getrouwd – viel flauw, en ik was te opgewonden om haar te helpen en mijn zwager João Vassallo ondersteunde haar op zijn arm. Ik viel op mijn knieën, ik was alles om me heen vergeten, en ik weet niet wat ik zei toen ik weer opstond. Ik geloof dat ik het uit begon te schreeuwen, net als de anderen. Een oude man met een baard begon hardop de atheïsten aan te vallen en daagde ze uit om te zeggen of er ja dan nee iets bovennatuurlijks was gebeurd".¹⁴

Iemand anders die zich bekeerde was de ingenieur die zijn moeder met de auto naar Fatima had gebracht.¹⁵

Het zou overigens ongeloofwaardig zijn als er was beweerd dat iedereen die het wonder had meegemaakt zich daadwerkelijk had bekeerd. Weerstand tegen de aanvaarding van het geloof in God kan niet altijd zo snel worden doorbroken of overwonnen; toch lijken er weinig sceptici of militante atheïsten onder de toeschouwers te zijn geweest die niet door de beleving waren geraakt of bij wie het gevoel van verheven te zijn boven de

¹⁴ Gevraagd of het een kwestie van collectieve suggestie kon zijn geweest zei hij "glimlachend, 'het enige collectieve die dag was de regen waardoor we nat waren geworden tot op het bot'" (Idem, p. 140).

¹⁵ De befaamde psycholoog en fysioloog William James heeft lang geleden een reeks individuele gevallen beschreven van een plotselinge bekering tot God en een daarop volgende fundamentele levensverandering door de ervaring van het "tremendum", de aanwezigheid van de Eeuwige (James, 1985; oorspronkelijke ed. 1901). In Fatima was dat in zekere zin een collectieve ervaring.

onwetende gelovigen nog even sterk was als tevoren. De verblinde tegenstanders van "Fatima" waren de militante vrienden die er niet bij waren geweest en er hoe dan ook niets van wilden weten.

Het zonnewonder was kennelijk bedoeld om niet alleen de geloofwaardigheid van de verschijningen van Maria te bevestigen, maar ook om de inhoud van haar boodschap te bekrachtigen. Bovendien moet het bedoeld zijn geweest om duidelijk te maken dat haar boodschap een publieke strekking had en niet een zuivere privé aangelegenheid was. Voor zover we weten had de Hemel in tweeduizend jaar christendom nooit zo nadrukkelijk de aandacht op een verschijning gevestigd; zoveel mogelijk mensen waren erbij gehaald door publiciteit en beroering van enkele maanden, en allen, niet slechts sommigen, zagen iets dat zijn weerga niet heeft. En dan te bedenken dat het wonder nog groter zou zijn geweest als de kinderen niet door de gedreven antikatholieke burgemeester, de Administrador van het gebied waar Fatima onder viel, enkele dagen waren opgesloten en bedreigd omdat hij de verschijningen probeerde te blokkeren en ongeloofwaardig te maken. De boodschap waar het teken uit de hemel zijn zegel op zou zetten moest wel een buitengewoon grote betekenis hebben.¹⁶ Niet voor een boodschap van

¹⁶ Bij haar verschijning op 19 augustus 1917 zei Onze Lieve Vrouw op het hernieuwde verzoek van Lucia om een wonder te doen opdat allen in haar zouden kunnen geloven: "Dat zal ik doen. In oktober zal ik een wonder doen zodat iedereen in de verschijningen kan geloven. Als ze jullie niet hadden meegenomen naar de stad [Ourém] zou het wonder groter zijn geweest" (de M, 105). Ongeloof en vijandigheid tegenover de Hemel (de verschijningen) werd dus bestraft door een verkleining van het wonder. Het doet denken aan de passage in het evangelie waarin wordt opgemerkt dat Onze Lieve Heer in zijn eigen stadje geen wonderen kon doen "wegens hun ongeloof". In een milieu van bewust ongeloof, gebrek aan eerlijke openheid, zijn de mensen, of veel mensen, waarschijnlijk een wonder niet waard. In Fatima maakte het wangedrag van niet-katholieken het wonder minder groots, dus minder overtuigend, dan het in eerste instantie was bedoeld: de goeden moesten als

ondergeschikt belang werden voor een aantal minuten de “krachten der hemelen geschokt”.

het ware onder de kwaden lijden.